

СТАНОВИЩЕ

**от проф. д-р Владимир Пенчев, ИЕФЕМ – БАН,
за дисертационния труд на Илиана Страхилова Страхилова на тема
„Модели на трайни естетически въздействия върху
човешкото тяло (втората половина на XX – началото на XXI
век)“,
представен за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“ по професионално направление
3.1. „Социология, антропология и науки за културата“**

Представената за защита дисертация е с общ обем от 181 страници. Състои се от основен текст, съдържащ уводна част, четири глави и заключение (общо 156 страници), както и библиография от общо 117 заглавия, интернет източници (58 на брой) и приложения (списък с респонденти и фотографии). От формална гледна точка текстът отговаря на изискванията за дисертационен труд. Може да се каже, че той покрива необходимите параметри и от съдържателна страна. Темата несъмнено е интересна, определено актуална днес и предполагаща не само изследователски, но и съвсем прагматични резултати от гледна точка на опознаването и осмислянето на едно характерно явление в съвременната обществена среда – телесните модификации (и по-конкретно татусите), водещи до появата, усвояването и разширяването на нови и специфични културни модели в нея. Самият факт, че според едно социологическо проучване през 2020 г. се установява, че 28% от българите притежават поне една татуировка, е достатъчно основание за проблематизиране на явлението и за сериозни изследователски сондажи в него. Именно затова работата на Илиана Страхилова, която до голяма степен е пионерска в това отношение, заслужава както похвала за избора на темата, така и поздравления за нейното разработване.

В увода на дисертацията си авторката се съсредоточава върху представянето на изследователския проблем и върху времевите му параметри, за да очертае неговите цели, формулирани в четири основни насоки – развитието на телесните модификации у нас в последните десетилетия, професионализирането на явлението и неговото развитие, конфронтация в отношението към телесните модификации при различните поколения в контекста на културата на прехода и накрая – формирането на субкултурна общност. Вече на тази основа тя си поставя и редица конкретни изследователски задачи, които, изпреварвайки нещата, мога да потвърдят, че е изпълнила наистина успешно. От друга

страна ми се струва, че иначе подробният преглед на литература и изследователските търсения по проблематиката, оформени в първа глава на дисертационния труд, спокойно можеше да бъдат ситуирани тъкмо в увода, в контекста на въвеждането на читателя в проблематиката. Вярно е, че това представяне, предлагащо широка палитра от етнологички, антроположки, исторически, социологически, психологически, медицински и т.н. ракурси към темата, се откроява с изчерпателност, но все пак обособяването му в самостоятелна глава ми се струва не съвсем оправдано.

Втора глава на труда, озаглавена „Тяло и обществени възприятия“, също представлява в някаква степен въвеждане в изследваната проблематика, този път от гледната точка на възприемането на тялото в културата и обществената среда, като определени акценти са насочени и към идеята за човека-машина, към по-новите концепции, свързани с теорията за половите, феминистката идея и влиянието им за съвременното осмисляне на собствеността над тялото и т.н. Накрая, в този ред на изследователски дирения, Страхилова се фокусира и върху проблема за телесното конкретно в българската култура. Като цяло може да се твърди, че наблюденията на авторката в тази глава са интересни и заслужаващи внимание, те описват и систематизират проучваната материя и очертават пътя към анализа на някои социални аспекти и функции на телесните модификации. Тук все пак ми се струва, че би могло да бъде обърнато малко повече внимание на търсенията в тази посока на българската наука от края на миналия век, и по-конкретно на публикациите в изданията „Езикът на тялото“ и „Тяло и телос“.

Всъщност тъкмо тази българистична нишка в края на главата отвежда логически Илиана Страхилова към предмета на следващата глава, назована „Телесни модификации в България“. Тя изцяло вече се съсредоточава върху анализа на различните перманентни въздействия върху тялото, формулирани като телесни модификации, в българската култура, възприемайки един диахронен подход и започвайки от нейния традиционния период, като поставя по този начин акцент и върху християнските представи, свързани с тях. По-нататък, навлизайки постепенно в разкриването на различните културни пластове в отношението към телесните модификации у нас, авторката се насочва към татуирането през социалистическия период и се опитва да очертае неговото възприемане в параметрите на тогавашната обществена и културна среда. Вече в този контекст тя обръща внимание по-специално на затворническите перманентни рисунки и на казармените татуировки. Определено смятам, че нейните наблюдения и анализи тук имат приносен характер и представляват не само авторово постижение, но и подтикващ мотив

за реализацията на нови и по-широки проучвания в това отношение. По-нататък в дисертационния текст следват акценти вече към съвременната ситуация, в чийто контекст специално е разгледано зараждането на татуирането като професия, като и тук анализът може да бъде наречен пионерски. В тази връзка бих отбелязал още и търсенията на Страхилова по посока на разкриване на изобразителната семантика на татусите, усилията за очертаване на тематиката на изображенията, на динамиката при промяна на символите и т.н., които също представляват научен интерес и предоставят възможности за по-нататъшни проучвания и разсъждения. Накрая, но далеч не на последно място се открояват опитите за систематизиране, типологизиране, категоризиране и пр. на елементите в изследваната материя, носещи също приносен характер. Смятам, че в много отношения тази глава представлява носещата конструкция на целия труд и авторката заслужава поздравления за своите усилия.

В четвърта глава Ил. Страхилова проследява различните механизми за социализиране на изследваното явление, а до голяма степен – и за представянето и популяризирането му в съвременната ни обществена среда. Тук тя насочва изследователския си интерес към различните обществени прояви, които се организират от края на XX век, и по-специално фестивалите „Tattoo Fest“ и „Tattoo Expo“, имащи точно тази цел – да лансират и запознаят широката публика с явлението, респ. да го рекламират. След като разкрива техните параметри и прояви, авторката прави заключението, че устойчивостта на тематичните фестивали показва все по-засилващия се интерес към телесните модификации в България. Тя продължава разсъжденията си в тази посока, за да подчертае, че характерна роля за масовизиране на изследваното явление в днешното ни общество играят също така медиите, специализираните платформи и различните интернет страници, посветени на телесните модификации. И в тази глава има определени приносни наблюдения по отношение на различните съвременни форми на представяне и реклама.

В своето „Заключение“ Страхилова по-скоро систематизира опорните точки в отделните глави на изследването, което, разбира се, има своето значение, но би могло да се пожелае и по-голямо анализаторско усилие тук, за да се изведат основните приноси на дисертационния труд, които иначе наистина добре са очертани в съответната справка в автореферата. Самият той представя надлежно дисертацията и е оформен по изискваните правила.

Накрая ще отбележа интересното и познавателно снимково приложение, имащо несъмнено значение за изграждане на положително впечатление за дисертационния труд, както и богатата библиография.

Въз основа на всичко казано смятам, че дисертационният труд на тема „Модели на трайни естетически въздействия върху човешкото тяло (втората половина на ХХ – началото на ХХІ век)“ определено има необходимите качества, затова направените от мен по-горе бележки не ги омаловажават, а са по-скоро повод за размисъл на автора при по-нататъшни изследвания по проблематиката. Затова и давам изцяло положителна оценка на труда и препоръчвам на членовете на почитаемото Научно жури да присъдят на Илиана Страхилова Страхилова образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

4.5.2022 г.

София

Член на Научното жури:

проф. д-р Владимир Пенчев